

Ymam Agzamy kim öldürdi?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ymam Agzamy kim öldürdi? YMAM AGZAMY KIM ÖLDÜRDİ?

Ady Nygman...

Nygman (Numan) – göwräni janlandyran gan diýmek.

Sabit ibn Zutanyň ogly... Künýesi Ebu Hanypa. Ýagny, «Hak dine meýil eden kişi...»

Hijriniň 80-nji ýylynda Kufede dünýä indi we hijriniň 150-nji ýylynda ahyrete göç eýledi. Ömrüniň ep-esli bölegini şu şäherde geçirdi. Kakasynyň käri bolan söwda-satyk bilen meşgullandy. Omar ibn Hureýs köçesinde meşhur dükany bardy. Wagtyň geçmegi bilen söwdasy oňdy, ulaldy, ýüpek dokma kärhanasyny edindi. Ýanynda köp sanly işçi işledi.

Düşnükli dili, güýçli logikasy bardy. Sesi gulaga ýakymlydy. Nurana ýüzli bugdaýreňk adamdy. Arassa geýinýärdi. Orta boýlydy. Ýaşan döwründe mantykda we we söz sözlemekde ondan geçjek adam ýokdy. Zahyt, prinsipial, takwa müçtehitdi.

Ýüzüne seredende Alladan gorkýan adamdygyny bilip bolýardy.

Mal-baýlygy sadaka paýlamak üçin gazanardy. Paýlanda eserdeňligi elden bermän adamlary utandymazlyga jan ederdi. Söhbetinde birine pul berjek bolsa, märeke dagaýança oňa gitmezligi sargaýardy, ýanynda adam galmandan soň bererdi. Eger sadakany öýlere paýlajak bolsa, garaňkynyň düşerine, adamlaryň öýlerine ýygnanaryna garaşardy, tanalmazlygy üçinem ýüzüne-gözüne mata orardy, arkasynda göterip barýan azygyny öňünden belläp gaýdan öýleriň gapysynda goýup, yzyna gaýdardy. Wagtynyň hemmesi ybadata görä sazlanandy. Gündizlerine az-owlak uklardy, galan wagtlarynam ders we ybadat bilen geçirerdi.

* * *

Ömrüniň elli iki ýylyny emewi, on sekiz ýylyny-da abbasy häkimiýetiniň astynda geçirdi. Iki yslam döwletini gördi. Nämüçindir ikisi-de oňa zulum etdi. Ol ömrüniň hiç bir döwründe zalymlara dost bolmady. Her daýym emewilere baş galdyran Hezreti Alynyň nesliniň ýanynda ýer aldy. Olaryň emewilere we abbaslara garşy alyp barýan göreşlerini goldady. Zeýd ibn Alynyň 121-nji hijri ýylynda Hişam ibn Abdylmälige garşy başlan gozgalaňyny Allanyň Resulynyň Bedirdäki çykyşyna meňzetdi. Ondan nämüçin aç-açan Zeýd ibn Alynyň ýanynda ýer almandygy soralarda bolsa, şeýle diýdi: «Adamlaryň ony atalary ýaly ýeke goýmajaklaryny bilsedim, hökman onuň bilen bile jihat ederdim. Çünki ol möminleriň hakyky ymamdyr. Özüm göni goşulmasamam mal-baýlygym bilen oňa kömek etdim.»

* * *

Ymam Agzam emewileriň yslama wekilçilik etme hakynyň ýokdugyna ynanýandygy üçin gozgalaňçylara maddy taýdan goldady. Emma gozgalaňda gozgalaňyň üstünlik gazanyp bilmän, musulman ganynyň akmagyna sebäp boljakdygyny bilýändigini üçin göni özi tolgunşyklara gatnaşmady. Muna garamazdan emewiler we abbaslar döwründe agyr gynamalary başdan geçirdi. Emewiler döwletiň garşysyna dörän wakalary ýatyşdyrmaga ulamalary galkan edip ulanmak isleýärdi. Şonuň üçin emewiler Ymam Agzama ýokary wezipe bermek isleýärdiler. Kabul etmänsoň şol wagtyň emewi häkimi ony zyndana atdy, gamçylatdy. Her gamçy urulanda: «Ol-a entek emewi häkimiýetinde işlemek eken, metjidiň sütünlerini sana diýseler sanamaryn!» diýýärdi. Belli bir wagta çenli zyndanda ýatyp, azatlyga çykansoň Mekgä gitdi (hijri 130-njy ýyl). Abbasy döwleti gurulýança şol ýerde ýaşady, soňra Kufä dolanyp geldi.

* * *

Ebu Hanypa (r.a) Abbasy döwletiniň gurulmagyny uly şatlyk bilen garşylady. Ol edilen zorluk-sütemleriň soňuna

çykyljakdyyna ynanyppy. Ol abbasylara boýun sunýandygyny bildirenem bolsa, soňra olaryň hak ýolundan gyşarandygyny görüp, muny dillenenem özi boldy.

Sapak okadyp durka tema syýasy hadysalary düşündirmäge gezek gelende abbasylaryň Hezreti Alynyň (r.a) neberelerine edýän zulumy üçin jogap soramaga çekinenokdy. Edilen zulumlary näletläp, hak sözi haýkyrýardy.

Şoň üçin onuň her bir hereketini yzarlap, ony jezalandyrmak üçin amatly pursatyň döremegine garaşýardylar. Baş kazynyň wezipesini teklip etdiler, emma ol mundan ýüz dönderdi. Abbasylaryň sütemkärlikleri artdygyça gyra çekilýärdi, emma her bir ýagdaýda olary tankyt etmekdenem çeke durmaýardy.

Halkyňam zorluk-zuluma halys çydarlygy galmandy we Mosul halky gozgalaň turuzdy. Halyf Mansur gozgalaňçylara beriljek jezalary ara alyp maslahatlaşmak üçin ulamalary köşge çagyrdy. Häkimine baş galdyran mosullylary öldürmegiň kanunylygyny öňe sürüp, ulamalaryňam bu karary oňlamaklaryny isleýärdi. Mejlisde munuň bilen hiç bir ýagdaýda ylalaşmaýandygyny aýdanam ýene Ebu Hanypa boldy.

Indi abbasy döwleti bir ýerde ýasawuly-çapawuly bar bolsa, ymamy yzarlatdyrýardy, onuň her aýdan sözi bellige alynyp, döwletiň degişli gulluklaryna ýetirilýärdi. Bütün bular bolup durka, ol söhbet halkalarynda we başga ýerlerde hakykaty sözlemekden birjigem gaýra durmaýardy...

* * *

Şunuň bilen baglanyşyklylykda kabul etmejegini bilip duranam bolsalar, oňa täze gurlan Bagdat şäheriniň kazylygyny teklip etdiler. Ymam özüne hödürlenlen wezipeden ýüz dönderdi. Teklipden ýüz dönderendigi üçinem zyndana atyldy. Halyf adamlaryny zyndana ugradyp, wezipäni kabul etse zyndandan boşatjakdygyny we başga-da sylag-serpaýlary etjekdigini wada berdi. Emma Ebu Hanypa başky duran sözünden dänmedi. Şonuň üçin halyf ony her gün bazaryň ortasyna çykaryp, halkyň gözünüň alnynda on gamçy urulmagyny buýurdy. Bu ýagdaý on iki gün dowam etdi, jemi 120 gamçy uruldy. Şeýdibem Ymam Agzam

ahyrete göç eýleýäbçä zeýli zyndanda ýatmaly boldy. Onuň öljegini duýup seždä egilendigi we ruhuny seždede durka tabşyrandygy rowaýat edilýär...

* * *

Adamzat taryhynyň iň beýik ymamlaryndan biri bolan Ymam Agzam hezretleri ahyrete göç edende hijriniň 150-nji ýylydy. Bagdadyň gündogarynda eýelenmedik arassa ýer bolan Haýzuran gonamçylygyna jaýlamaklaryny wesýet etdi. Öte horlanypdy. Ybadatlar we Allanyň ýolunda arman-ýadaman eden işleri ony halys eredip taşlapdy.

Wezipeparazlar, ulamalar we döwlet ýolbaşçylary zorluk-sütemi yslamyň adyna kanunlaşdyryp bilmänlerinden soň, bar öçlerini Ymam Agzamdán çykardylar. Köçeleriň ugrunda halkyň gözünüň alnynda gamçylandy, her dürli myjabata uçrady. Sapak okatmagyna, fetwa bermegine päsgel berildi. Emma dözüminden, azmynden hiç zat ýitirmedi. Pyssy-pyjurlyklar, ýalan-ýaşryk töhmetler, pyrryldaklar badyny gaýtaryp bilmedi.

Zyndanda gamçy iýmegi bol-telki aýlykly döwlet işgäri bolmakdan ýeg gördi. Ömri göreş bilen geçdi. Ömrüni ylyma we ybadata bagyşlady. Ýalançy dünýäde köprüden geçip barýan ötegçi ýaly ýaşady we göreşlerden doly ömrüni ahyrsoňy şahadat bilen täçlendirdi.

Özüne teklip edilen baş kazylykdan we gaznanyň başlygy wezipesinden ýüz döndermeginiň düýp sebäbi zalym häkimiýetleriň golastynda yslama görä höküm çykaryp bilmezlikden gorkmagydy. Ol ahyretde beriljek jezadan şu dünýäniň jezasyny saýlady...

Rebbim şaýatlardan ýazsyn, enşalla!..

Salam we dogra bilen...

Enes TARYM.

01.04.2019 ý. Taryhy makalalar